

Slægten Hofman-Bang til Hofmangave

© Tekst og fotos Margit Egdal

*****

Et epos om slægten som videnskabsmænd, forskere og kunstnere

“Foregangsmænd indenfor kunst og videnskab” - så enkelt kan slægten Hofman Bang til Hofmangave beskrives.

Slægten har haft betydning langt udover sin samtid. Dens kunst lever endnu, og den viden og fremsynethed, som slægten besad, drager vi nytte af i dag.

I 1783 kom den første Hofman til stedet. Han rev den gamle forfaldne hovedbygning ned, og igangsatte opførelsen af den nuværende hovedbygning i 1784.

Samme år oprettede han stamhuset Hofmangave og bestemte, at gården skulle bære samme navn, og at slægten altid skulle bebo godset.

Niels de Hofman døde allerede 1785. Hans slægtning og arving til godset, Niels Bang, var mindreårig. Godset blev drevet af hans far, indtil Niels, der skulle antage navnet Hofman Bang, selv overtog stamhuset i 1801.

Allerede tidligt havde Niels Hofman Bang kastet sig over studiet af naturvidenskaberne, især botanik. Hele sit liv vedblev han de botaniske studier, og hans forskning indenfor feltet gav ny viden om botaniske forhold.

Han var den Hofman Bang, der indledte slægtens naturvidenskabelige æra. I det følgende redegøres for nogle af slægtens landvindinger indenfor botanikken.

Niels Hofman (Bang) 1776-1855.

“Den egentlige klassisk-botaniske egn af Danmark”

Således karakteriseres Hofmangave-egnen, som i 1800-tallet blev midtpunktet for botaniske undersøgelser, idet det var her mange plantearter for første gang blev iagttaget og beskrevet.

J.W. Hornemanns Dansk økonomisk Plantelære udkom i 1796. Allerede i 2. udgaven fra 1806 er Hofmangave fyldigt repræsenteret, idet 40 sjældnere plantearter opgives herfra. I 3. udgaven fra 1821 er Hofmangave et stadigt tilbagevendende navn, ligeledes Hals overdrev, i dag kaldet Enebærodde, og flere andre steder i samme egn.

Hofman Bang gav sig dog ikke blot af med de højere planter, han var også en vidende fykolog dvs. han var ekspert i alger! Han ransagede de nordfynske kyster, søer og damme, opdagede og beskrev stedse nye arter og meddelte Hornemann mange bidrag til Flora Danica. Opdagelsen af f.eks. blågrønne sandalgers geologiske betydning for dannelsen af nyt land kan tilskrives Hofman

Bang - ligesom mange andre nyopdagelser. Vegetationen på den nyinddæmmede strand ved Hofmangave blev især fyldigt beskrevet.

Videnskabsmænd besøgte Hofmangave, H.C. Ørsted var en af dem. Den berømte botaniker Hornemann kom her ofte, og atter andre uddannedes herfra, f.eks. botanikeren H.C. Lyngbye, som var huslærer på Hofmangave 1812-16. Han blev brændende optaget af fykologien, og han gjorde både sig selv og Hofmangave berømte, også Flora Danica skylder ham mange bidrag.

Niels Erik Hofman Bang 1803-1886.

N.E. Hofman Bang, der drev godset fra 1840, nærede også en levende interesse for botanikken. Han ydede, som sin forgænger, en stor del bidrag til videnskabelige værker, bl.a. til Joh. Langes flora og til Flora Danica. På sine ældre dage helligede han sig pomologien og sin elskede have på Hofmangave.

I langt højere grad blev det dog N. Hofman Bangs plejedatter, Frøken Caroline Rosenberg, der blev bæreren af den botaniske tradition på Hofmangave. Lige fra hun i 1838 kom til Hofmangave og til sin død studerede hun botanik. Både som florist og fykolog gjorde hun sig stærkt gældende og har beriget den nordfynske flora med en mængde fund. Som kender af havalger og mosser vandt hun sit største ry.

Fra Hofmangave bredte den botaniske interesse sig ud over Nordfyn. I slutningen af 1800-tallet gjorde andre sig bemærket, f.eks. Elias Møller på Østruggård og skovfoged Frants Petersen i Bederslev Dale.

I botanisk henseende er Nordfyn således intet Terra incognita.

1800-tallets mange botaniske opdagelser hæfter vi os måske ikke så meget ved i dag, hvor den danske flora er velkendt. Vi nøjes med at beundre det prægtige herbarium på Hofmangave, vi begejstres over, at H.C. Andersen fandt inspiration på Hofmangave til sit lille eventyr "Vanddråben" - i virkeligheden var godset slet ikke til at komme udenom! Måske glæder vi os i dag mest over den vidunderlige park! Men betænk - vi står i stor gæld til slægten Hofman Bang!!

"I landoeconomisk henseende"

I 1800-tallet gennemgik det danske landbrug en forvandling. Efter stavnsbåndets løsen, landsbyfælleskabets ophør, hoveriets ophør m.v. var der brug for nye og forbedrede metoder til jordbearbejdning og husdyrbrug.

Hofmansgave var anset for at være en af landets bedst drevne herregårde, og dygtige unge landmænd søgte i stort tal hertil for at lære. Hofmansgave var det første sted, hvor roerne vandt indpas, og hvor der blev gjort forsøg med malkekvæg o.s.v. En lang række "det var her det skete første gang" kan opregnes - her fortælles om nogle af slægtens fortjenester på landbrugsområdet:

Niels Hofman Bang, født 1776, havde stor interesse i agerbrug og praktisk landbrug. Han var foregangsmand med kartoffeldyrkning, rajgræsdyrkning, hør dyrkning, mergling, frugtræsplantning og hedeplantning.

Niels Erik Hofman Bang blev født på Hofmansgave i 1803. Han fik en alsidig videnskabelig uddannelse, som også omfattede landbrugsvidenskab. I 1830'erne opholdt han sig i Sverige, hvorfra han i 1840 vendte tilbage til Danmark og overtog forpagtningen af Hofmansgave. Med sig bragte han den svenske harve, en helt ny og effektiv harvetype. Danskharven har smalle tænder, som spidser til, hvorimod svenskharvens tænder er både længere og kraftigere og bliver bredere mod enden. Denne harvetype var langt bedre egnet til den omstilling i jordbruget, som fandt sted i 1800-tallet. Svenskharven kom i brug overalt, og er i dag indbegrebet af en harve, en ganske almindelig harve - en harve som dog betød en

revolution af hele det danske landbrug.

Svenskharve.

Harver, tromler, såmaskiner, knusere og forskellige andre redskaber blev indført fra mange lande. Redskaberne blev afprøvet og forbedrede, og mange vandt udbredelse, men ingen som den svenske harve, der spredtes i tusindtal.

I 1845 startede en landbrugsskole på Hofmansgave! En af Danmarks første læreanstalter i landbrug overhovedet! Undervisningen var væsentlig teoretisk i agerbrug, kvægavl, bogholderi, tegning, matematik, landmåling, nivellering, botanik, kemi, fysik samt kommunal- og landboforhold. Der afholdtes jævnlig eksaminationer og ekskursioner. I raps- og kornhøsten deltog eleverne i det praktiske arbejde. Der var dygtige lærere, såsom forstkandidat Meyer, cand. polyt. Sødning, cand. polyt. Knud Høyer og eksam. jur. avls- og godsforvalter Lund på Hofmansgave. Selv underviste N.E. Hofman Bang også, og i de 11 år skolen bestod, var den godt søgt af dannede og bemidlede unge mænd, et års ophold kostede 5-600 kr. Der var årligt omkring en halv snes elever på selve landbrugsskolen, men i langt større tal uddannedes der samtidig "alm." elever ved Hofmansgave.

En søskendeflok

N.E. Hofman Bang var en kyndig landbrugsforsker. Han holdt foredrag rundt om i landet og offentliggjorde forsøgsresultater, afhandlinger m.v. i Tidsskrift for Landøkonomi, Ugeskrift for Landmænd m.fl., han var en yderst produktiv landøkonomisk forfatter. Han var en autoritet indenfor fåreavl og uldsortering. Han indførte alsikekløver og italiensk rajgræs i græsmarken, og han virkede for rodfrugtdyrkningens udbredelse.

Havebrug og frugtavl var en særlig mærkesag. Fra træskolen i Orleans indkøbte han omkring 50.000 frugttræer, som blev fordelt rundt omkring i Danmark.

Ældgamle æbletræer på Hofmangave.

Når man på Nordfyn fremviser et træ med "Hofmangaveæbler", er der ikke tale om en speciel sort, men om et træ der stammer fra godsets træskole.

Ni søskende på Hofmangave forevigtet i 1914.

Niels Erik Hofman-Bang, født 1844, død 1929, blev i 1871 gift med Charlotte Louise Müller, født 1851, død 1934.

Parret fik i alt 9 børn - en børneflokk med betydelige kunstneriske anlæg. Flokken talte både en forfatterinde, en malerinde og en billedhuggerinde! De blev med rette berømte som skabere af stor kunst!

Forfatterinden Inge Hofman-Bang

Født 1875 død 1970.

Inge Hofman-Bang skrev en lang række digte, skuespil og romaner for børn, unge og voksne, f.eks.:

**Når tågen letter: Fortælling (1916).
"For nu stander landet i våde":
Historisk skuespil (1919).
Bag mørke bjæрге: Digte (1925).
Strejflys: Rids fra Palæstina (1925).
Sange om Israel tillige med
oversættelse af nogle jødiske digte
(1927).
Fruen til Helminge: Drama i 4 akter
(1928).
Skiftende billeder: Fortællinger
(1929).
En bortrømt præst: Billeder fra
middelalderens Tyrol (1932).
I ulvedalene: En midsommeraften for
1000 år siden (1934).
Jøde (1938).
Jeg! (1939).
Jonas (1944).
Mørke og lys (passionsspil opført på
Rønde højskole i 1958).
Peberroden og andre rids (1958).
Portvagt for Danmark (1962).
Ben Juda - den udvalgte (1964).
Håndtasken (1967).
Oktobernatten 1412 (1973 - historisk
roman som forfatterinden fuldendte
før sin død i 1970).**

Desuden var Inge Hofman-Bang en flittig bidrager til aviser, tidsskrifter og bøger. Mange artikler i Fyns Tidende viser forfatterens interesse for børn og unge. Hun gav sit besyv med om opdragelse og undervisning, om unge pigers "værnepligt" - dvs. et år i huset oma.

Landbrug, udenrigspolitik (Israel stod hendes hjerte nær), og religiøse forhold var også blandt den vidtfavnende forfatters emner.

Inge Hofman-Bangs artikler om livet på Hofmansgave er af største interesse i dag.

Billedhuggerinden Ausa Hofman-Bang

Født 1882 død 1920.

I det lille museum på Hofmansgave kan man se en kopi af bl.a. et af Ausas betydelige værker, "En af de mange" kaldte hun sin faldne kriger fra 1915. Originalen i bronze findes ved Garnisons kirke i København.

"En af de mange" - 1915.

Malerinden Ellen Hofman-Bang

Født 1879 død 1971.

Ellen Hofman-Bang er her på egnen mest kendt for sine albertavler til kirkerne i Gerskov og i Otterup. Hun er også kunstneren bag albertavlen i Sct. Peters kirke i Randers og så langt væk som på Færøerne, i Nordskala kirke, har hun en albertavle hængende.

Hun malede flere nationale genrebilleder, f.eks. "Dronning Margrethe stifter den nordiske union 1397". Et andet i samme genre, portrættet af dronning Dagmar og hendes mor, smykkede kongeparrets vægge på Amalienborg.

Rundt om på Nordfyn kan man være heldig at støde på hendes fine billeder i private hjem. F.eks. billedet af smeden i Hasmark, Erik Mikkelsen og hans kone Mette Marie, som hun malede 1907.

Desuden illustrerede Ellen Hofman-Bang flere bøger, søsterens bl.a. En illustreret børneudgave af Fadervor var blandt hendes arbejder i 1939.

Ellen og AUSA i atelieret på Hofmansgave i 1915.

Kabinettet på Hofmansgave, eller legeværelset, som det også kaldes, er prydet af Ellen Hofman-Bangs vidunderlige portrætmalerier. Fra v. ses Oluf Hofman-Bang, frk. Ebba, et selvportræt af frk. Ellen og over radiatoren endnu to af søstrene, Kirsten og Rigmor.

Detalje fra et af Ellen Hofman-Bangs nationalromantiske billeder: "Dronning Dagmar bæres i land."

Skitsemuseet på Hofmansgave.

Et stamhus uden arvinger!

Niels Hofman (Bang) 1776-1855

Niels Erik Hofman Bang 1803-1886

Niels Erik Hofman-Bang 1844-1929

Niels Oluf Hofman-Bang 1872-1951

4 generationer af slægten Hofman-Bang blev det til på Hofmangave.

Niels Oluf Hofman-Bang blev den sidste i slægten der arvede stamhuset. Han var ugift, og da hans bror, Tyge, ligeledes var ugift og ikke havde børn, var der ingen arvinger til stamhuset, der kun kunne arves på mandssiden.

Inge, Ellen og Ebba i 1962.

De sidste af slægtens ætlinge, som boede på Hofmangave var de tre frøkener Inge, Ellen og Ebba Hofman-Bang, søstre til Niels Oluf. Søstrene døde i henholdsvis 1970, 1971 og 1972.

I denne slægt, som altid havde tegnet fremskridtet, blev det bestemt, at Hofmangave skulle drives videre i slægtens ånd.

I dag er Hofmangave således en stiftelse, hvor der på markerne drives forsøg med planteavl. Desuden uddeler stiftelsen Hofmangave betydelige beløb til planteforskning. F.eks. blev der i 1992 uddelt 2.9 mill. kr. til støtte af forsøg med

beskyttelse af bygplanters fotosyntese ved høj lysintensitet og lav temperatur, rapsforædling, forædling af Campanula, fremme af den naturlige modstandsdygtighed mod svampeangreb i byg og andre frøsorter, biomasseproduktion og genvækst i korn, kølelagring og skovplanters kvalitet, planters kvælstofomsætning, kuldestres respons i hvede og byg, plantebeskyttelse i kålafgrøder m.fl.

Hofmangave.

Hofmansgave tegnet 1847 af Eckardt.

Hofmansgave - barok eller rokoko?

Hofmansgaves hovedbygning er ikke nogen "borg" med tårn og tinde, men en hyggelig bolig i barokstil. - Sådan beskrev Inge Hofman-Bang selv sit hjem.

Derfor bliver man noget overrasket, når hovedbygningen andre steder beskrives som rokoko!

Er Hofmansgaves hovedbygning egentlig opført i barok eller rokoko? Snart læser man det ene og snart det andet! Det må vi have en fagmand til at afgøre, og vi har spurgt arkitekt Jørgen Ganshorn, tidl. museumsinspektør i Den fynske Landsby:

Hofmansgave er opført 1784-1787, dvs. tiden er rokoko. Man må da også kalde bygningen rokoko, hvilket ses af udsparingerne med knækkede hjørner ved vinduerne, som er typiske rokokotræk, der også findes på f.eks. Lerchenborg og på en del bygninger omkring Amalienborg. Det profilerede murværk med ørelisener - flade piller som kun træder lidt frem fra murfladen, uden kapitæl - er også typisk rokoko.

Dog er det rokoko iblandet barok - eller en gammeldags bygning for tiden. Typisk for rokoko er det usymmetriske - og Hofmansgave er meget symmetrisk, altså baroktræk. De stejle tage og de kraftige, svulstige gesimser er også baroktræk.

Alt i alt: Bygningen er rokoko med ældre træk!

© Tekst og fotos Margit Egdal